

३३ औं विश्व एड्स दिवस २०७७ (डिसेम्बर १, २०२०)

प्रेस विज्ञप्ति

काठमाडौं, २०७७ मंसिर १५ गते: विश्वव्यापी महामारीको रूप लिएको एचआईभी तथा एड्स विगत तीन दशकदेखि निरन्तर जनस्वास्थ्य, सामाजिक तथा आर्थिक लगायतका क्षेत्रहरूको निम्ति चुनौतीको रूपमा रहेको छ। सन् २०१९ को अन्त्य सम्म संसारभर ३ करोड ८० लाख व्यक्तिहरूमा एचआईभी संक्रमण भएको अनुमान गरिएको छ भने नेपालमा २९ हजार ५०३ जनामा एचआईभी संक्रमण भएको अनुमान छ। ती मध्ये पुरुषको संख्या १७ हजार ५८७ र महिलाको संख्या ११ हजार ९१६ रहेको छ। नेपालका वयस्क (१५-४९ वर्षको उमेर समूह) जनसंख्यामा एचआईभीको व्याप्तता दर ०.१३ प्रतिशत रहेको छ। नेपालमा करिब ८० प्रतिशत एचआईभी संक्रमण असुरक्षित यौन सम्पर्कको माध्यमबाट सरेको पाइएको छ। नेपालको वर्तमान एचआईभीको अवस्थालाई केन्द्रीकृत महामारी (Concentrated epidemic) को रूपमा परिभाषित गरिएको छ। यसको अर्थ, एक वा सो भन्दा बढी एचआईभी सर्नसक्ने जोखिममा रहेका समूहमा एचआईभी संक्रमण दर ५ प्रतिशत भन्दा बढी तर सामान्य जनसंख्यामा एचआईभी संक्रमण दर १ प्रतिशत भन्दा कम हुनु हो। नेपालमा एचआईभी संक्रमणको उच्च जोखिममा रहेका समूहहरू जस्तै: सुईद्वारा लागू पदार्थ प्रयोग गर्नेहरू, यौनकर्मि, पुरुष समलिंगी तथा तेस्रो लिंगीहरू, रोजगारीका लागि विदेशिनेहरू र जेलका कैदीहरू हुन्। सुईद्वारा लागू पदार्थ प्रयोग गर्नेहरू र पुरुष समलिंगी यौनकर्मिहरूमा एचआईभी संक्रमणको दर अरु जोखिममा रहेका समूह भन्दा उच्च छ।

सन् २०१० देखि सन् २०१९ सम्ममा विश्वव्यापी २३ प्रतिशतले नयाँ संक्रमण घटेको छ र त्यसै गरी बच्चाहरूमा ५२ प्रतिशतले नयाँ संक्रमण कम भएको छ। सन् २०१० देखि २०१९ सम्ममा एड्सको कारणले हुने मृत्यु ३९ प्रतिशतले घटेको छ। सन् २०१९ सम्ममा कुल एचआईभी संक्रमित मध्ये ६७ प्रतिशत (२ करोड ५४ लाख) मात्र एआरभी उपचारमा छन्। सन् २०२० जुलाई (वि.स.२०७७ असार मसान्त) सम्ममा नेपालको कुल एचआईभी संक्रमित मध्ये १९ हजार ४१० जना (६६ प्रतिशत) मात्र एआरभी उपचारमा छन्। यसै गरी सन् २०१० को तुलनामा सन् २०१९ सम्ममा नेपालमा नयाँ संक्रमण ६४ प्रतिशतले घटेको छ र बच्चाहरूमा ८५ प्रतिशतले नयाँ संक्रमणमा कमी आएको छ। यसैगरी एड्सको कारणले मृत्यु हुने संख्या ८५ प्रतिशतले (२०१०-२०१९) घटेको छ। सन् २०३० सम्ममा एड्सको महामारीलाई अन्त्य गर्ने लक्ष्यका साथ एचआईभी तथा एड्स सम्बन्धि कार्यक्रमहरू संचालन भइरहेका छन्। नेपालमा एचआईभी तथा एड्स सम्बन्धि क्रियाकलापहरू राष्ट्रिय एचआईभी रणनीतिक योजना २०१६-२०२१ ले निर्देश गरे अनुरूप संचालित छन्।

समानता तथा भेदभाव रहित सेवाको निर्देशक सिद्धान्तलाई आधार मानि सम्पूर्ण एचआईभी संक्रमितहरूलाई निशुल्क औषधि वितरण कार्य नेपालमा ८० वटा ए.आर.टी. केन्द्रहरू र २० वटा ए.आर.भी. औषधि वितरण केन्द्रहरूबाट भइरहेको छ। साथै यस केन्द्रद्वारा निशुल्क रूपमा एचआईभी संक्रमितहरूलाई दिइने एआरटी उपचारलाई अभै गुणस्तरीय, प्रभावकारी र एचआईभी संक्रमण घटाउन, पुरानो Regimen TLE (Tenofovir, Lamivudine/Efavirenz) लाई परिवर्तन गरी वि.स. २०७७ साल जेठ महिनाबाट नेपालमा एआरटीको नयाँ Regimen TLD (Tenofovir, Lamivudine and Dolutegravir) को शुरुवात गरिएको छ। यस कार्यमा सहयोग गर्नु हुने सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूमा राष्ट्रिय एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण केन्द्र हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछ।

सामाजिक, मनोवैज्ञानिक एवं आर्थिक पक्षलाई ध्यानमा राखी एचआईभी संक्रमित व्यक्तिहरूलाई समुदाय तथा घरमा आधारित सेवा सुविधा प्रदान गरिदै आइरहेको छ। देश भरि १८५ एचआईभी परामर्श तथा परिक्षण केन्द्रहरूबाट निशुल्क रूपमा एचआईभी परामर्श तथा परिक्षण कार्य भइरहेको छ। उच्च जोखिममा रहेका समूहहरू (यौनकर्मि, तेस्रो लिंगी, सुईद्वारा लागू पदार्थ लिने व्यक्तिहरू, कैदी बन्दीहरू, आप्रवासी) लाई सम्बन्धित समूहको नेतृत्वमा समुदायमा आधारित एचआईभी परिक्षण कार्य (Community Led Testing) भइरहेको छ। एचआईभी संक्रमित आमाबाट जन्मिने बच्चाको संक्रमण सर्न नदिनको लागि गर्भावस्थामा आमाको एचआईभीको अवस्था समयमा नै पहिचान गर्ने र उपचार गर्नको लागि देश भरिका प्रसूती केन्द्रहरूमा यो सेवा निशुल्क रूपमा उपलब्ध भइरहेको छ। एचआईभी संक्रमित १८ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूलाई तिनीहरूको पोषण र शिक्षाको लागि प्रति व्यक्ति मासिक रु १००० प्रदान गरिदै आइरहेको छ। एचआईभी संक्रमित र तिनीहरूका परिवारका लागि निशुल्क स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम लागू गरिएको छ। एचआईभी संक्रमित बालबालिकाहरूको लागि पौष्टिक आहार वितरण गर्ने कार्य भइरहेको छ। कैदी बन्दीहरूलाई टी.बी. तथा एचआईभीको सेवामा पहुँच बढाउने र त्यस सम्बन्धमा हुने भेदभाव र लान्छना न्यूनीकरण गराउने कार्यक्रम संचालन भइरहेको छ। रोजगारका लागि विदेश जाने व्यक्तिहरू र उनीहरूका परिवारका लागि टी.बी. तथा एचआईभीको सेवामा पहुँच बढाउने कार्यक्रम संचालन भइरहेको छ।

विश्व एड्स दिवस २०२०

एचआईभीबाट प्रभावित मानिसहरूलाई नैतिक समर्थन देखाउन र एड्सबाट ज्यान गुमाएकाहरूलाई सम्झनको लागि विश्वभरका व्यक्तिहरू एकजुट भै वृहत रूपमा जनचेतना जगाउने अभिप्रायले सन् १९८८ देखि हरेक वर्ष डिसेम्बर १ तारिखका दिन विश्व एड्स दिवस मनाउने गरिन्छ। सन् २०२० मा विश्वको ध्यान विश्वव्यापी महामारीको रूपमा रहेको कोभिड-१९ को असर र यसलाई कसरी न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ भन्नेमा केन्द्रित छ। मानव स्वास्थ्यलाई असमानता, मानव अधिकार, लैंगिक समानता, सामाजिक सुरक्षा र आर्थिक बृद्धि जस्ता महत्वपूर्ण

मुद्दाहरूसँग जोडिएको छ । यी समसामयिक कुरालाई ध्यानमा राख्दै यस वर्ष विश्व एड्स दिवसको नारा “एचआईभी नियन्त्रण तथा रोकथामको लागि विश्वव्यापी ऐक्यबद्धता तथा साभ्ना जिम्मेवारी” (Global Solidarity, Shared Responsibility) राखिएको छ ।

कोभिड-१९ महामारीले एचआईभी संक्रमित र एचआईभी सर्न सक्ने जोखिममा रहेका समूहहरूलाई स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा अझ अघुप्यारा र चुनौती सिर्जना गरेको छ । यस्ता चुनौतीहरूलाई अवसरको रूपमा लिएर एचआईभी सम्बन्धि कार्यक्रमलाई सुव्यवस्थित ढंगले कार्यान्वयन गर्नको लागि अभिप्रेरित पनि गरेको छ त्यसैले सरकार, विभिन्न दाताहरू, नागरिक समाज सबैले एचआईभी कार्यक्रमलाई थप प्रभावकारी बनाउन आ-आफ्नो ठाउँबाट थप योगदान एवं प्रतिबद्धता जाहेर गर्नु पर्ने देखिएको छ ।

यस वर्षको नारा “एचआईभी नियन्त्रण तथा रोकथामको लागि विश्वव्यापी ऐक्यबद्धता तथा साभ्ना जिम्मेवारी” ले हामीलाई अन्य स्वास्थ्य समस्याहरूसँगै एचआईभीलाई पनि नया ढंगबाट हेर्नु पर्छ भन्ने आवश्यकता महशुस गराएको छ । यसले विश्वलाई यी कुराहरूको सुनिश्चितता गर्नुपर्ने विषयमा जोड दिन्छ ।

क. स्वास्थ्य सेवामा बजेट बिनियोजन थप गर्नुपर्ने: सम्पूर्ण देशका सरकारहरू एकजुट भई स्वास्थ्य सेवा तथा एचआईभी रोकथाम कार्यक्रमको लागि यथेष्ट बजेटको सुनिश्चितता गर्नुपर्छ ।

ख. स्वास्थ्य सेवा थप सुदृढ गर्नुपर्ने : विगत केही दशकहरूमा भएको एचआईभी कार्यक्रममा गरिएको लगानीले स्वास्थ्य प्रणालीलाई सुदृढ पार्न मद्दत पुऱ्याएको छ र फलस्वरूप कोभिड-१९ व्यवस्थापनमा पनि सहयोग भएको पाईएको छ । तर स्वास्थ्य प्रणालीलाई थप सुदृढीकरण गर्न र स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई थप सुरक्षा दिन अझ बढी कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

ग. स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुँच सुनिश्चित हुनुपर्ने: मान्छेको जीवन बचाउने महत्वपूर्ण औषधी, भ्याक्सिन एवं अन्य निदानात्मक कार्यलाई सार्वजनिक सम्पत्तिको रूपमा लिनु पर्दछ । कुनै पनि व्यक्ति, समुदाय स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा पछाडि नहोस् भनेर विश्वव्यापी ऐक्यबद्धता र साभ्ना जिम्मेवारी हुनु पर्दछ ।

घ. मानव अधिकारको सम्मान हुनुपर्ने : मानव अधिकारको दृष्टिकोणले कार्यक्रमहरू गर्दा स्वास्थ्यमा दिगो नतिजा ल्याउन सकिन्छ । कोभिड-१९ ले कसरी जोखिम समूहहरू अझै पनि विश्वका विभिन्न कुनाहरूमा पछाडी छोडिएका रहेछन् भन्ने कुरा उजागर गरेको छ ।

ड. महिला, किशोरीहरू र लैंगिक समानता हरेक सेवाको केन्द्र बिन्दुमा हुनु पर्ने : कोभिड-१९ ले महिलाहरूको जीविकोपार्जनमा ठुलो असर परेको छ , जसलाई बन्दाबन्दीको अवस्थाले अझै ठुलो प्रभाव पारेको पाइएको छ फलस्वरूप घरेलु हिंसा बढेको छ । विश्वले अहिले सम्म लैंगिक समानतामा हासिल गरेको सफलतालाई अलिकति पनि गुमाउन नदिनको लागि महिला र किशोरीहरूलाई उनीहरूको जीवनलाई प्रभाव पार्ने निर्णय प्रक्रियामा प्रत्यक्ष संलग्न गर्नुपर्छ ।

अन्त्यमा

विश्वमा एचआईभी पत्ता लागेको ३९ वर्ष पुगिसकेको छ भने विश्व एड्स दिवस मनाउन थालेको ३२ वर्ष भइसकेको छ । नेपाल लगायत विश्वव्यापीरूपमा नै एचआईभीको नयाँ संक्रमण घट्दै गइरहेको छ भने हेरचाह र सहयोग लगायत एआरभी औषधि उपचारमा समेत पहुँच बढ्दै गएर एड्सको कारणबाट हुने मृत्युमा पनि कमी आएको छ । अहिले कोभिड-१९ ले गर्दा भएको बन्दाबन्दीको विषम परिस्थितिमा पनि सेवाग्राहीहरूलाई अटुट रूपमा एआरटि नियमित रूपमा घर-घरमै पुर्याउन सहयोग गर्नु हुने सम्पूर्ण संघ संस्थाहरू र सेवामा खटिनुभएका व्यक्तिहरूको योगदान उल्लेखनीय र अतुलनीय रहेको छ । एड्सको महामारीलाई अन्त्य गर्नका लागि हामी सबैको प्रतिबद्धता, प्रयास र लगानीलाई अझ रणनीतिक, सशक्त, सुदृढ र तीब्र बनाउन जरूरी छ र यसका लागि राष्ट्रिय एड्स तथा यौनरोग नियन्त्रण केन्द्र हार्दिक आह्वान गर्दछ ।

हाल सम्मको एचआईभी कार्यक्रमको उपलब्धिको लागि निम्न वेबलिकमा हेर्नुहोला : <https://www.ncasc.gov.np/WAD2020/>

एचआईभी सम्बन्धी थप जानकारीको लागि सम्पर्क राख्नुहोस् :

राष्ट्रिय एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण केन्द्र, टेकु www.ncasc.gov.np

डा. सुधा देवकोटा
निर्देशक